

ȘCOALA ROMÂNĂ DIN ROMA. ISTORIE ȘI ARHITECTURĂ

Ileana Kisilewicz

Abstract

After the First World War, Italy starts up economical protocols with all the countries along Danube trying to economically reset itself up by ensuring market for their agricultural and industrial products. While Italy was limited only to create political alliances with Romania and setting out some advantageous economical exchanges, only by the political side, Romania, through its prominent intellectuals like Vasile Pârvan and Nicolae Iorga, was looking for a cultural approach as well, by setting up of an academical establishment in Rome, following the well known French template – *Accademia di Francia*. The

idea has been received with much interest by the time politicians who voted for setting up of the „Romanian School of Rome”, transformed lately in *Accademia di Romania*. This way was admitted the necessity of abilities and knowledge development of the new generations in humanist area, also practical capabilities development for architects, as direct contact to archaeological vestiges, organizing restoration sites, archives, collections, museums and libraries, renowned historical information thesaurus. In 1925 scholarships for Romanian architects are set up as well. This way the first couple selected have been Horia Teodoru and Ștefan Balș, Ion Anton Popescu, Nicolae Lupu, Richard Bordenache, Grigore Ionescu,

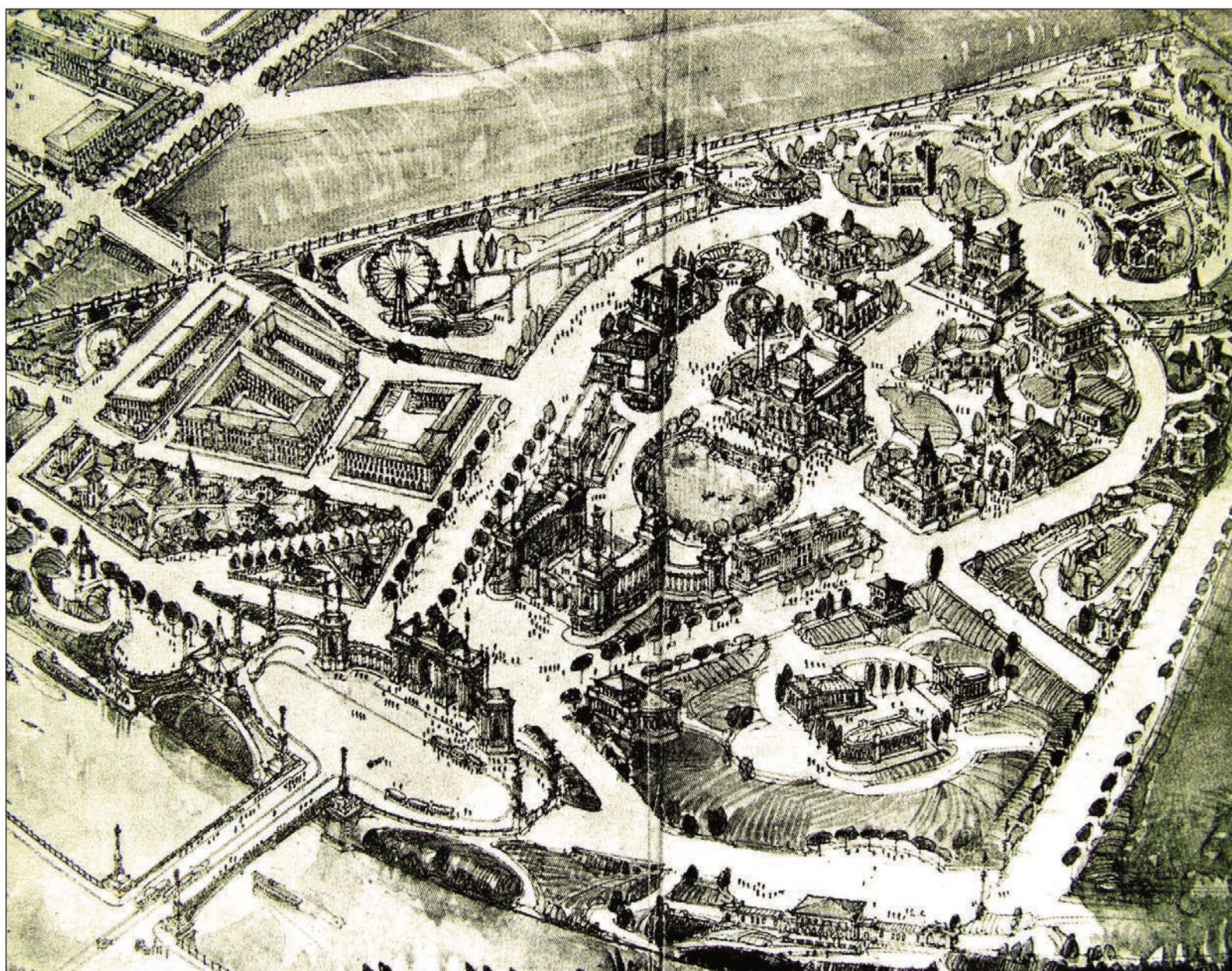

Fig. 1 - Perspectivă a expoziției din 1911 în zona pavilioanelor regiunilor italiene (Piero Ostilio Rossi, *Roma-guida all'architettura moderna 1909-2000*, 2000)

Nicolae Cucu, Valentin Iorga, Vasile Pertzache and Emanoil Costescu following. Coming back in the country, some of them have had wonderful results with their practical and theoretical activity, obviously influenced by the Italian experience, becoming prominent personalities within History of Architecture and Restoration, having a strong influence within the professional environment as well.

Keywords: Școala Română din Roma, Vasile Pârvan, Petre Antonescu, Giulio Magni, arhitecți români

Expoziția mondială de la Roma din 1911 a fost organizată în capitala Italiei cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la unificarea țării. Expoziția a fost amplasată în nordul orașului în două zone adiacente râului Tibru. Zona de vest a fost dedicată expoziției etnografice și regionale, iar zona de est, cunoscută sub denumirea Valle Giulia, a fost organizată o expoziție de arte frumoase¹, planimetria generală fiind proiectată de arhitectul Marcello Piacentini. Expoziția de arte frumoase era compusă dintr-un ansamblu de clădiri care avea ca edificiu principal Galeria Națională de Artă Modernă. În apropiere de aceasta au fost construite cele 10 pavilioane naționale ale: Statelor Unite, Japoniei, Austriei, Ungariei, Franței, Germaniei, Angliei, Rusiei, Spaniei și Serbiei.

La închiderea expoziției, Primăria Romei a cedat Guvernului României pavilionul Statelor Unite pentru organizarea unei "școli" române pentru artiști și cercetători. Din mărturisirile lui Alexandru Lahovary, rezultă că arhitectul italian Giulio Magni² a realizat schițe pentru adaptarea acestui pavilion ca școală de "Belle Arte" pentru artiștii români³. Dar schimbările de guvern și izbucnirea primului Război Mondial au dus la amânarea acestui proiect și la schimbarea destinației terenului. Ulterior primăria a decis amenajarea acelui pavilion ca muzeu de replici în ipsos ale statuilor antice descoperite cu ocazia săpăturilor arheologice.

În 1920 regele Ferdinand a promulgat legea prin care "se înființează la Paris și la Roma școli românești de studii superioare"⁴ pentru tinerii studioși români. Aceste

școli cuprindeau secțiile de: istorie, filologie, arhivistică și arte, și încurajau în plus continuarea studiilor în domeniile care nu erau încă dezvoltate în acea perioadă în România. În scurt timp de la promulgarea legii, Alexandru Lahovary reîncepea tratativele cu Primăria Romei pentru atribuirea unui alt teren pentru edificarea școlii. Lungile demersuri se încheie în 1922 când Primăria Romei concesionează României, pe termen nelimitat, un teren în suprafață de 4300 de mp. în vederea construirii unei așezămînt de studii pentru studenții și cercetătorii români.

Pentru noua clădire au existat mai multe proiecte propuse: primele, datate anterior anului 1922, au fost elaborate de arhitectul italian Giulio Magni, însă variantele ulterioare precum și soluția finală au fost elaborate de arhitectul român Petre Antonescu, între 1924 și 1929⁵. Schimbul de opinii și informații, privind terenul și condițiile de edificare⁶, dintre Legația Română la Roma, Vasile Pârvan, în calitate de director și fondator al Școlii Române, și Ministerul Român al Afacerilor Străine, arată preocuparea și nerăbdarea pentru realizarea acestui edificiu.

Întârzierile în construirea clădirii au fost atât de ordin financiar și logistic cât și din cauza condițiilor restrictive impuse României, la edificarea clădirii impuse de oficiul tehnic al Primăriei Romei, încă din anul 1921. Contractul prevedea următoarele:

- proiectul trebuia aprobat întâi de oficiul tehnic al Primăriei Romei,

Art. I. Se înființează la Paris și Roma școli românești de studii superioare.

Art. II. Ele vor cuprinde următoarele secțiuni: 1. A studiilor de istorie și filologie a popoarelor romanice. 2. A cercetărilor de arhive și biblioteci. 3. A continuării studiilor universitare pentru specialitățile care nu se predau încă la noi. 4. A cultivării artelor.

Art. III. În aceste școli vor fi primiți după recomandarea așezămintelor noastre culturale numai studenții care vor fi isprăvit cu o superioară distincție studiile lor în țară.

Art. IV. Studiile se vor face în afară de internaturi care va uni pe membrii acestor școli.

Art. V. Acești membrii vor fi ținuti a face conferințe despre viața poporului nostru sub toate raporturile.

Art. VI. Durata întreținerii membrilor școlilor arătate nu va trece de 2 ani.

Art. VII. Pentru întreținerea lor se va da o sumă rezultând și din taxele școlare ce vor avea a se pune asupra diplomelor luate în străinătate atunci când studii similare se pot face în țară.

Art. VIII. Directorii se vor numi după recomandarea Academiei Române.

Art. IX. Un regulament va fixa amănuntele de organizare.

Art. X. Pentru studiile la latinitate orientală pe care ar dori a le face cercetătorii francezi și italieni, un cămin se va alcătui la București, înzestrat cu tot ce este necesar acestor studii. Ministrul de Instrucție va elabora regulamentul pentru organizarea lor.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților în ședința de la 13 August anul 1920 și s-a adoptat cu majoritate de una sută treizeci și opt voturi contra trei. Vicepreședinte, D.I. Ioanițescu Secretar, C-tin Savu. Această lege s-a votat de Senat în ședința de la 23 august anul 1920 și s-a adoptat cu majoritate de șaiszeci și șase de voturi contra patru. Vicepreședinte, Ștefan Meitani Secretar, M. Rădulescu. Promulgăm această lege și ordonăm ca ea să fie investită cu sigiliul Statului și publicată în Monitorul Oficial. Dat în București, la 22 octombrie 1920 FERDINAND I Ministrul Instrucțiunii P.P. Negulescu Ministrul Justiției ad-interim D.A. Grecianu. George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 123-124.

⁵ Schițe date 1929 sunt păstrate în Fondul Magni la Velletri. Lucrările au început în 1928.

⁶ Încercările lui Alexandru Lahovary ca șef de legație să impună proiectele lui Magni nu reușesc. (George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 128-134)

¹ Expoziția era articulată în două zone: una dedicată expoziției regiunilor italiene, adăpostită în case construite în stiluri arhitecturale zonale caracteristice diferitelor regiuni italiene și o alta dedicată pavilioanelor naționale. Cu ocazia expoziției începe sistematizarea urbană a zonei Valle Giulia. (Carlo Fabrizio Carli, *Roma liberty. Storia, capolavori, artisti, curiosità*, Newton & Compton Editori, Roma, 1996, pag. 23)

² Giulio Magni (1859 – 1931) arhitect italian. A fost activ în România între 1892-1902. Ileana Zbîrne, *Giulio Magni. I suoi progetti di architettura in Romania*, în: *Annuario del Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica*, Veneția, 2001, pag. 162 – 202.

³ George Lăzărescu, *Școala română din Roma*, Editura Fundației Culturale Române, București, 2002, pag. 126-128.

⁴ Ministerul Instrucțiunii. FERDINAND I. Prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României.

La toți de față și viitori, sănătate. Corpurile legiuitoare au votat și adoptat și noi sancționăm cele ce urmează:

LEGE

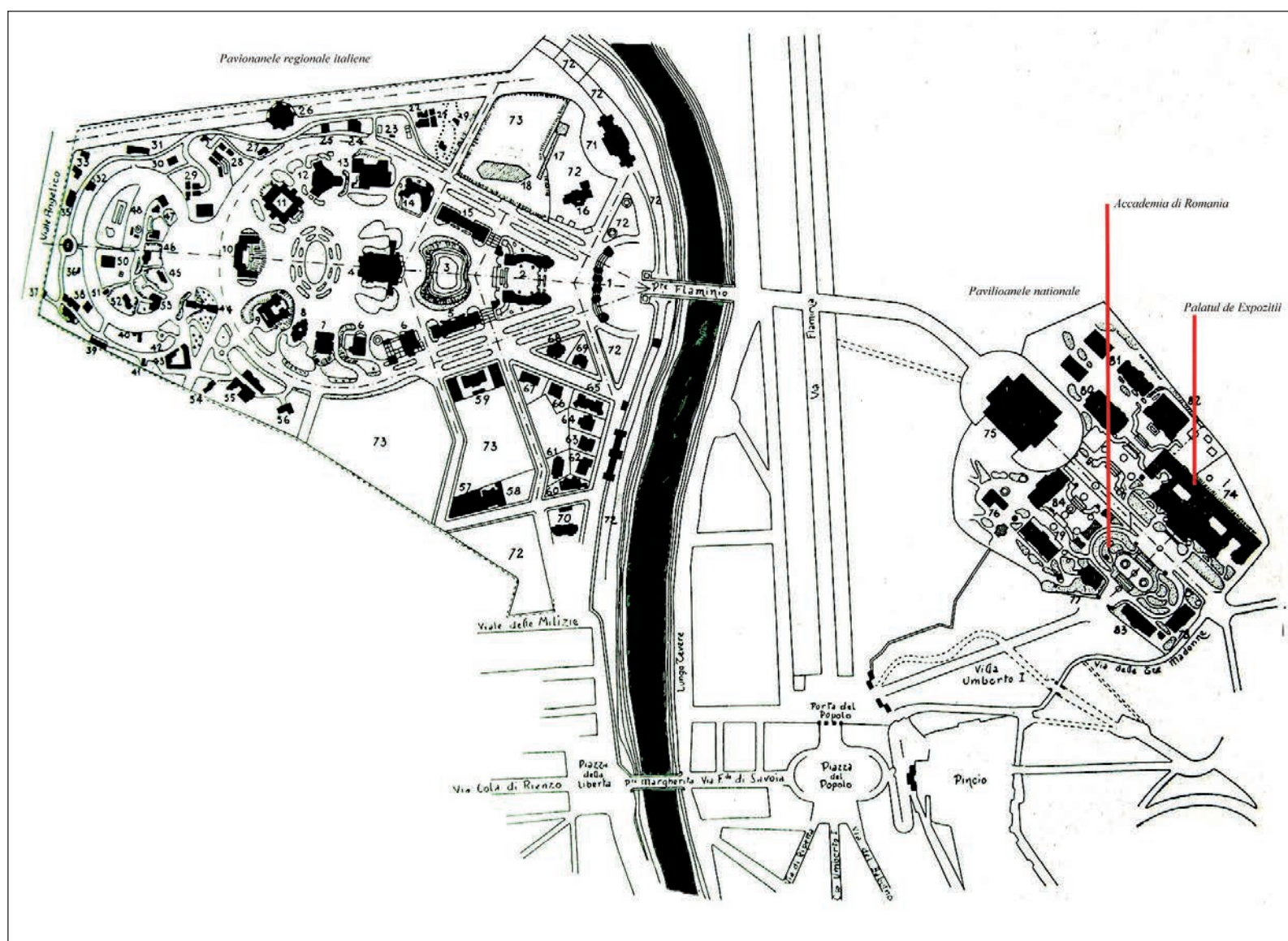

Fig. 2 - Planul expoziției din 1911 (Piero Ostilio Rossi, op.cit.)

- clădirea trebuia finalizată în interval de 5 ani de la începerea construcției,

- schimbarea destinației terenului și a clădirilor sau abandonarea acestora conducea automat la anularea concesiunii și impunea restituirea terenului Primăriei Romei fără plata vreunei despăgubiri pentru România.⁷

Proiectul propus de Giulio Magni era o versiune simplificată și redusă ca dimensiuni a Palatului de Expoziții din Valle Giulia pe care același autor l-a înscris pentru concursul de proiecte din 1911. Astfel în proiect, compoziția simplă a fațadei principale era subordonată unui ax de simetrie major. Decorația exterioară era inspirată de arhitectura neoromânească: ferestre trifore, ferestre cu terminații în acoladă, foișoare – elemente din vocabularul arhitecturii românești dezvoltate în acea epocă în România⁸.

Proiectele propuse de Petre Antonescu, diferite în rezolvarea plastică și funcțională între ele, arată și o flexibilitate a proiectantului confruntat cu ambientul

italian. Proiectul din 1925, aprobat de autorități, era rezolvat în stil neoromânesc.

Arhitectul a adaptat elemente din arhitectura tradițională rurală la clădiri urbane multietajate și multifuncționale - soluție apreciată de guvernatorul Băncii Naționale care era principalul sponsor al investiției.⁹ Multe dintre elementele decorative, precum șarpanta monumentală, erau reluări ale repertoriilor utilizate în cele două proiecte realizate de Antonescu pentru clădiri administrative, precum: fostul Minister al Lucrărilor Publice din București din 1910 și Prefectura din Craiova din 1912. Un alt proiect nedat, apropiat versiunii finale, propunea fațade cu arhitectură diferită care combină elemente clasice prezente în arhitectura vilanelor din zona învecinată Romei.

O vizită a lui Petre Antonescu în 1926, ocazie în care arhitectul a putut să discute cu autoritățile italiene problemele proiectului, a determinat schimbarea

⁷ Ibidem, pag. 134–137.

⁸ Ruxandra Nemțeanu, *Vila în stil neoromânesc. Expresia căutării unui model autohton în locuința individuală urbană*, Teză de Doctorat susținută la Universitatea de Arhitectură și Urbanism "Ion Mincu", București, 2009.

⁹ "Banca Națională a României la stăruința lui Alexandru Lahovary (...) a hotărât să construiască pe a sa cheltuială palatul Academiei Române din Roma. (...) Acest lăcaș (...) a fost donat de către B.N.R. statului român" înainte de realizarea fizică deja de la încheierea primului contract de concesiune în 1921. Cristian Păunescu, *Ctitorii ale Băncii Naționale a României în Italia*, www.itcnet.ro/history/archive/mi1998/current2/mi65.htm. George Lăzărescu, op. cit., pag. 141.

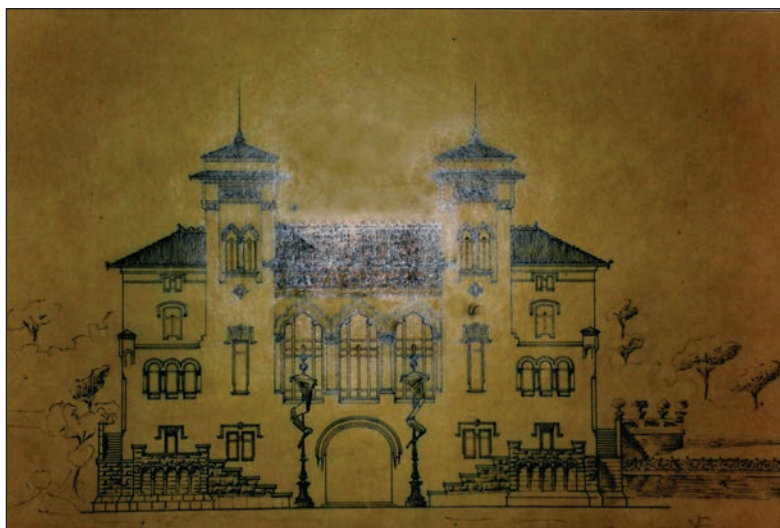

Fig. 3 - Proiectul de amenajare a fostului pavilion al Statelor Unite pentru Școala Română. Arh. Giulio Magni. (Biblioteca Comunale Velletri, Fondo Magni, planșa 2643)

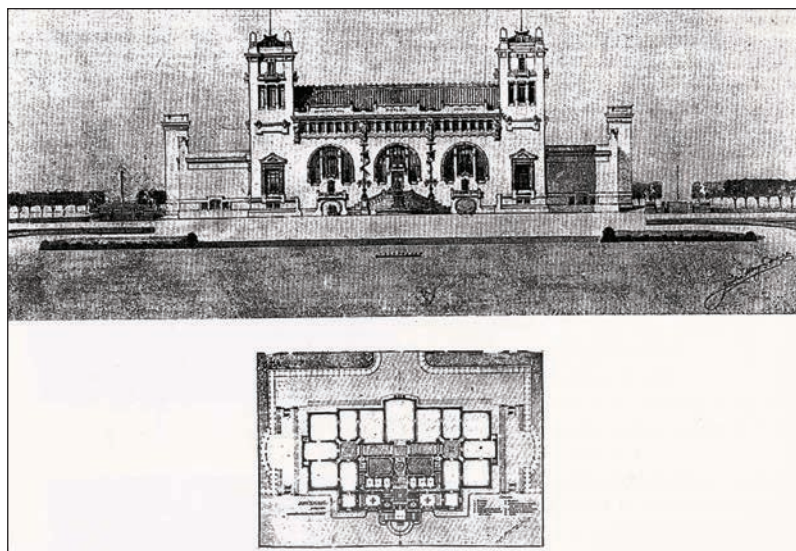

Fig. 4 - Proiectul de concurs pentru Palatul de Expoziții în Valle Giulia. Arh. Giulio Magni. (B.C.V., F.M. planșa 2652)

fațadelor deja aprobate în 1925. Reconformarea fațadelor a condus la abandonarea stilului neoromânesc și aderarea la arhitectura italiană. Arhitectul a fost obligat să adapteze proiectul la peisajul zonei¹⁰. Condițiile erau impuse de autoritățile italiene care într-o comisie „au fost unanimi de părere că stilul greco-roman este singur adaptat localității și că nu se poate admite diversitatea stilurilor, care ar da zonei Valle Giulia aspectul unei expoziții internaționale”¹¹, dar și de unele modificări funcționale privind rezolvarea în exteriorul clădirii a atelierelor artiștilor. Articulația funcțiunii a dus în final la o concesionare suplimentară de încă 800 mp. de teren pentru mărirea ansamblului. Alegerea arhitectului Petre Antonescu, ca autor al proiectului academiei a fost susținută încă de la început de Vasile Pârvan.

Clădirea a fost inaugurată în 1933. Proiectul ales în final având două fațade principale ce contrastează între ele din punct de vedere compozițional și plastic. Una orientată către Viale delle Belle Arti, retrasă de la stradă și ascunsă privirii de curtea de onoare ce o precede și de bogata vegetație. Aceasta este rezolvată compozițional în cheie sobră cu un ax major de simetrie, cu coloane monumentale și capitele compozite. Cealaltă fațadă orientată către Piața Jose de San Martin care frapează prin simplitate este accesibilă trecătorului fiind rezolvată la scara clădirilor din preajmă, lipsită de monumentalitate dar echipată cu un primitor portic de intrare. Rezolvarea fațadei este apropiată arhitecturii clădirilor rezidențiale urbane din Roma.

Colaborarea dintre cei doi arhitecți, Magni și Antonescu, a fost mediată de șeful Legației Române cu acordul ministerului și a continuat pe tot parcursul

realizării lucrărilor, arhitectul Magni asigurând dirigenția lucrărilor¹². Un aport important la ieșirea din criza provocată de întreruperea lucrărilor de construire a școlii, urmată de schimbarea proiectului – l-a avut inginerul Gustavo Giovannoni, în calitatea sa de membru al grupului “Associazione Artistice fra i Cultori di Architettura in Roma”¹³.

Arhitecți membri la Școala Română din Roma

Urmând specificul academiilor străine la Roma în 1920, Regele Ferdinand semnează decretul regal de înființare a Școlii Române la Roma, devenită mai târziu *Accademia di Romania*.

Academiile străine la Roma încep să apară în secolul al XVII-lea odată cu Academia Franceză. “În 1665 Bernini se găsea la Paris, chemat de regele Ludovic al XIV-lea. Cu acest prilej, apreciatul sculptor sfătuiește pe regele dornic de fast să întemeieze la Roma o Academie, în care să-și desăvârșască aptitudinile diferiți artiști francezi. Iar sfatul a fost ascultat. Un an mai târziu Colbert întemeie la Roma *L'Academie Nationale de France*, căreia, mai târziu, Napoleon avea să-i acorde aceeași importanță, dăruindu-i strălucitul Palat al Medicilor de pe colina Pinciană”¹⁴. Acesteia i-au urmat în 1829 Institutul Arheologic German, în 1865 Institutul Anglo-American de Studii Romane, în 1873 Școala Franceză de Arheologie, în 1881 Academia Spaniolă de Belle Arte, în 1888 Institutul Istoric

¹⁰ Este impusă retragerea cu 30 de metri de la strada “Viale delle Belle Arti”, reducerea înălțimii cornișei fațadei, iar în ceea ce privește arhitectura: “conformarea fațadelor să aibă cât mai multă mișcare spre a prezenta o linie de continuitate lipsită de orice caracter rigid, care să se armonizeze cu contururile naturale ale acestei frumoase văi” (George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 147-148)

¹¹ *Ibidem*, pag. 146.

¹² Dimitrie Ghyka, *Memorii*, Editura Institutul European, București, 2004, pag. 27, 68, 238.

¹³ Membrii [Asociației artistice a celor care cultivă/admiră arhitectura la Roma], printre care era și Giulio Magni, erau consultați în numeroasele proiecte de restaurare, inserții urbane și concursuri de arhitectură. “Grație stăruințelor domnului arhitect Giulio Magni, Consulul nostru din Roma și al concursului prețios al d-lui Gustavo Giovannoni, Directorul Școlii de Arhitectură din Roma, și amic intim al Domnului Fedele, Ministrul Instrucțiunii Publice, am reușit să învingem toate dificultățile și să putem relua lucrările de construcție, suspendate de aproape doi ani”. (George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 162)

¹⁴ Alexandru Marcu, *Școala Română din Roma*, în: “Boabe de grâu”, nr. 3, 1930.

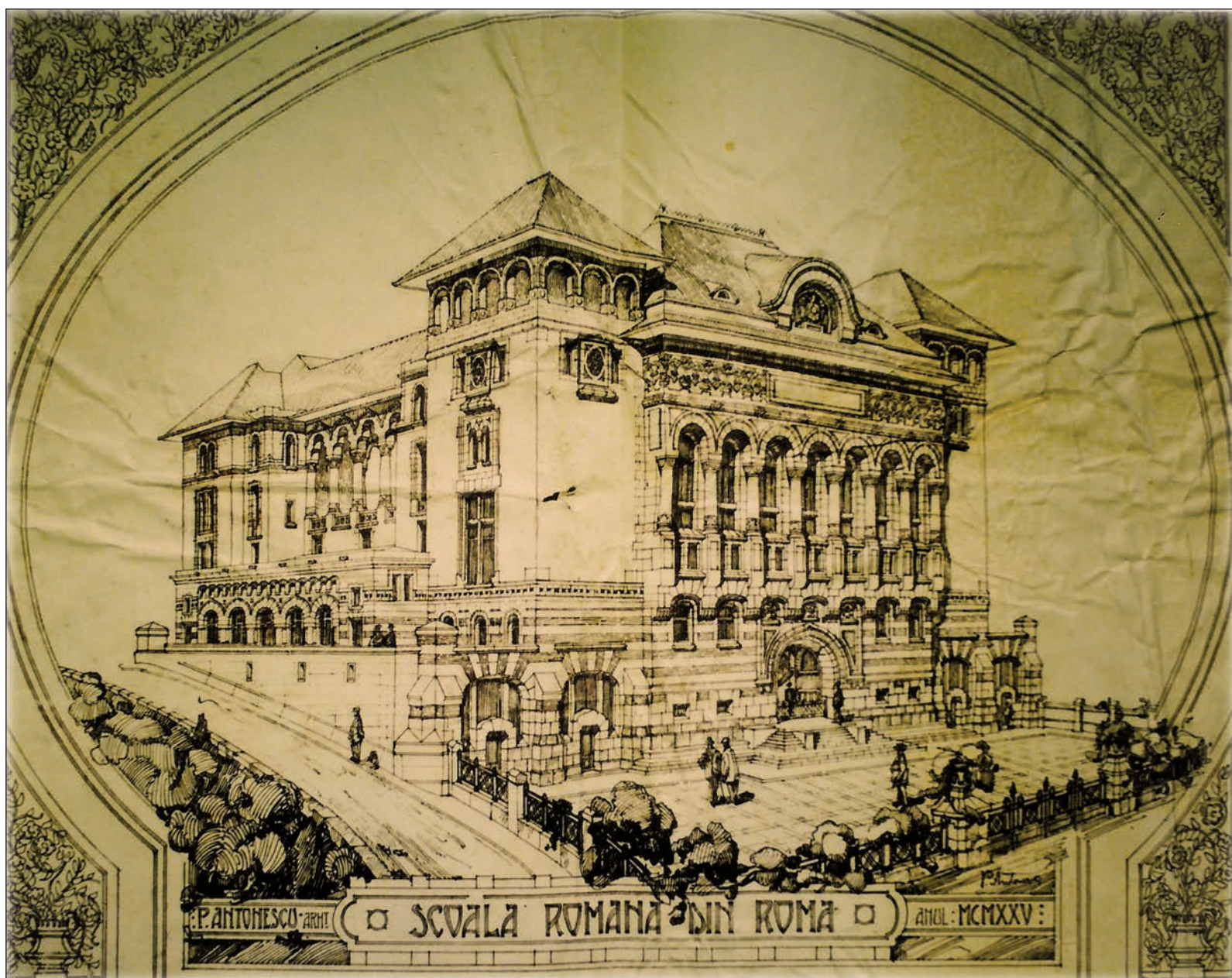

Fig. 5 - Variantă pentru proiectul Accademiei, 1925. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planșa 2565)

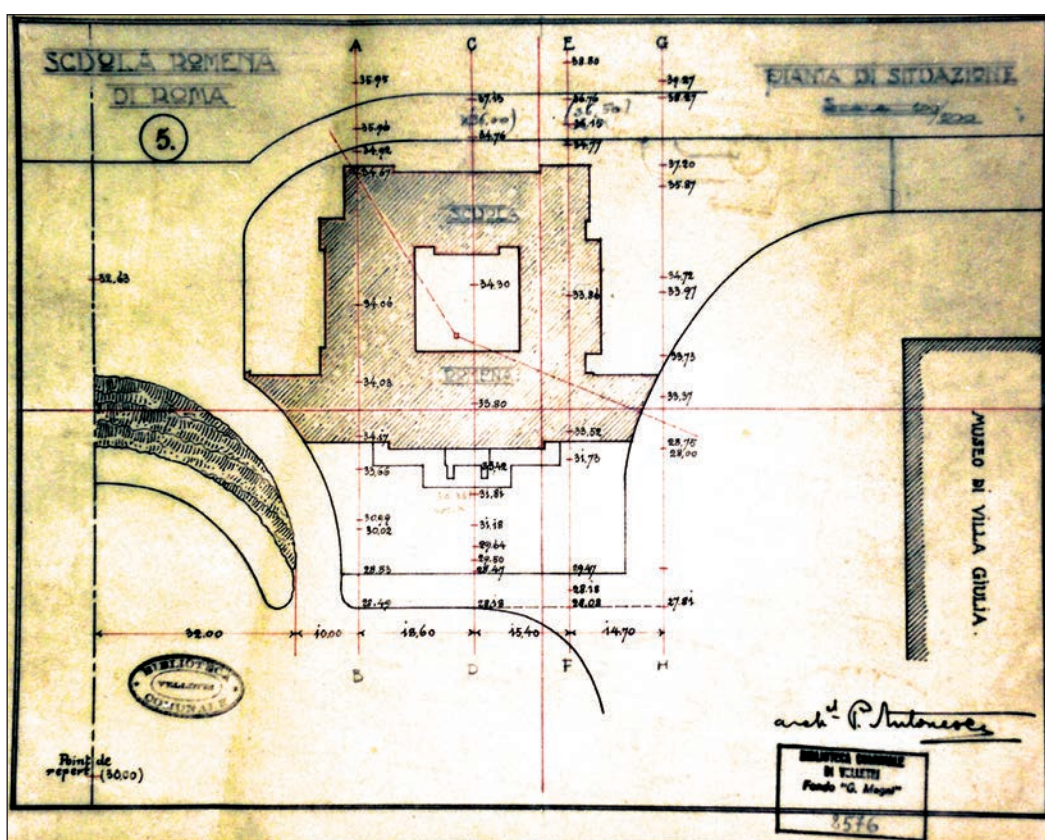

Fig. 6 - Plan de situație Accademia, cca. 1925. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planșa 2576)

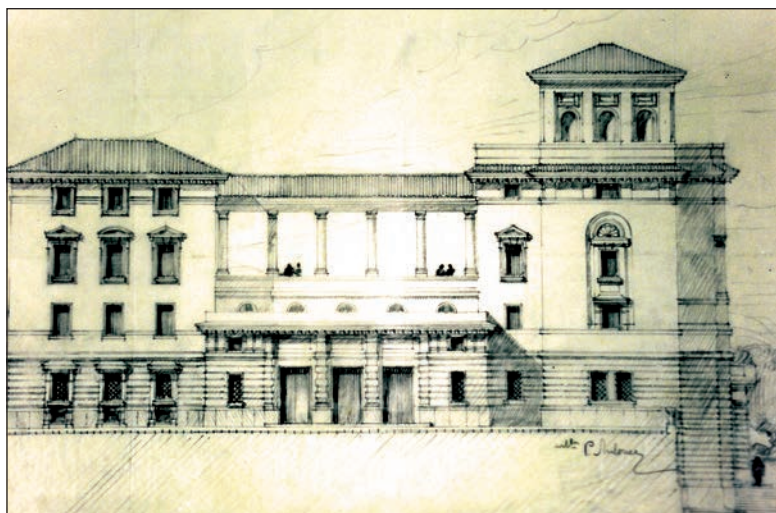

Fig. 7 - Variantă pentru fațada laterală. Arh. Petre Antonescu (B.C.V., F.M. planșa 2547)

Fig. 9 - Fațada laterală a Accademiei orientată către Piața Jose de San Martin

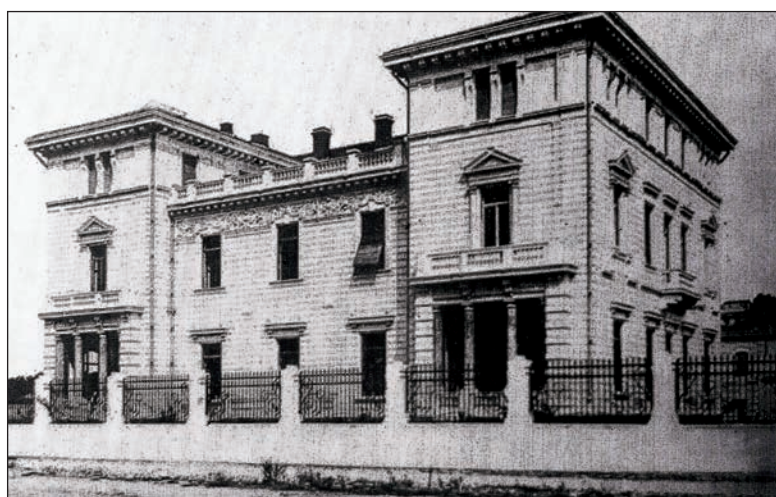

Fig. 8 - Vila Almagia la Roma. Arh. Giulio Magni. (Mauro Artibani, Giulio Magni 1859 – 1930. Opere e progetti, 1999)

Fig. 10 - Fațada principală orientată către Viale delle Belle Arti astăzi

Prusian pentru Cercetări Arhivistice, în 1894 Academia Americană, în 1900 Institutul Istoric Austriac, în 1901 Școala Arheologică Britanică, în 1902 Institutul Istoric al Belgiei și în 1904 Institutul Artistic Olandez.

După 20 de ani de la înființarea *Accademiei di Romania*, Alexandru Marcu, fost membru al școlii, număra la Roma existența a 21 de institute străine, 16 institute pontificale și 46 de colegii teologice. Înființarea lor în capitala Italiei fiind justificată de mijloacele excepționale de lucru pe care le ofereau cercetătorilor numărul mare de monumente istorice din toate epocile, biblioteci, arhive, colecții publice și private și academiile italiene.

Prin regulamentul publicat, membrii școlii române erau selectați în urma prezentării recomandărilor și lucrărilor elaborate pentru concurs¹⁵. Odată desemnați câștigătorii, activitatea de cercetare se desfășura în exteriorul școlii iar la sfârșit de an academic erau evaluați și rezultatele publicate în revista școlii "Ephemeris Dacoromane".

¹⁵ Vasile Pârvan, *Scrieri alese*, Editura Academiei Române, București, 2006, pag. 301 – 306.

Printre membrii școlii, pe lângă istorici, arheologi, arhiviști, filologi și italieniști, au fost selectați un număr de arhitecți. Secția de Belle Arte se deschide în 1925 cu doi arhitecți¹⁶. Vasile Pârvan era preocupat ca în programul tinerilor bursieri să fie incluse călătoriile de studii, stagii de practică pe șantierele de restaurare și participarea la campaniile de săpături arheologice: "Essi vengono in Italia per conoscere i metodi di restauro dei monumenti del medioevo e del rinascimento, e, per la loro propria cultura, anche quei di scavo e restauro dei monumenti antichi. Bisognerebbe raccomandargli agli architetti italiani che si occupano con questo ramo archeologico – architetonico e di ottenere che venga loro data la permissione non solo di vedere ma anche di cooperare – s'intende gratuitamente"¹⁷. La revenirea în

¹⁶ Horia Teodoru și Ion Anton Popescu au fost primii doi arhitecți la *Accademia*. (Vasile Pârvan, *Scrisori inedite*, Editura Institutul Cultural Român, București, 2007, pag. 57)

¹⁷ [Aceștia vin în Italia ca să învețe metode de restaurare a monumentelor medievale și renaștentiste, dar și pentru săpăturile arheologice. Ar trebui recomandați arhitecților italieni care se ocupă de acest domeniu și de obținerea accesului și chiar a practicii – în mod gratuit] (*Ibidem*, pag. 82) În intensă corespondență a lui Pârvan cu secretarul școlii, Giuseppe Lugli, impune un program riguros bursierilor. (Alexandru Zub, *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005)

țară acești arhitecți au înregistrat rezultate în activitatea practică și teoretică marcate de experiența italiană – unii dintre ei au devenit personalități marcante în domeniile istoriei arhitecturii și restaurării, exercitând o puternică influență în mediul profesional în perioada interbelică. Printre aceștia au fost:

Horia Teodoru, membru al Școlii Române din 1926 până în 1928; studiază, în Italia, arhitectura bizantină și romanică, de la Ravenna până în Sicilia, realizând câteva relevee la unele monumente¹⁸.

La revenirea în țară este angajat la Comisia Monumentelor Istorice până în 1949 și introduce în domeniul restaurării lucrul în grupuri interdisciplinare¹⁹; realizează numeroase proiecte de restaurare pentru monumente din județele Iași și Suceava, dar și din București, proiecte pentru clădiri publice și private, precum și proiecte de inserții urbane la București²⁰; publică numeroase studii și lucrări monografice în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

Ion Anton Popescu, membru al Școlii Române din 1926 până în 1927; a fost trimis pentru realizarea unor relevee²¹ la monumente bizantine, a realizat un singur relevu la un edificiu termal de sub Palatin, la Roma; a făcut un studiu despre Termele lui Eliogabal, împărat roman din secolul al III-lea și delimitează etapele în care a fost realizat edificiul²².

Ștefan Balș, membru al Școlii Române din 1928 până în 1929; scrie un articol despre ruina unei biserici din Basilicata în care demonstrează influența bizantină și arabă în arhitectura edificiului²³. La întoarcerea în țară realizează numeroase proiecte de restaurare pentru monumente istorice din țară și București²⁴; a publicat

Fig. 11 - Biserica "Buna Vestire" – Curtea Veche, restaurare arh. H Teodoru

numeroase studii și lucrări monografice în Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice.

Nicolae Lupu, membru al Școlii Române din 1931 până în 1933; publică reconstituirea unor monumente funerare antice de pe Isola Sacra, Ostia, scrie un articol despre o ruină de pe Via Latina²⁵ și realizează o machetă a monumentului care a fost apoi expusă la expoziția de artă din 1937. La întoarcerea în țară realizează proiecte de arhitectură pentru imobile de locuit în București, Ploiești și Râmnicu Vâlcea, și proiecte de restaurare²⁶.

Richard Bordenache²⁷, membru al Școlii Române din 1930 până în 1932; realizează un amplu studiu, în Italia, despre influențele normande asupra arhitecturii italiene²⁸. La revenirea în țară este angajat la Comisia Monumentelor Istorice, realizează și proiecte de arhitectură, având teme foarte diferite: ansamblu industrial, teatru, inserții urbane²⁹; a devenit profesor la Institutul de Arhitectură

¹⁸ George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 157

¹⁹ Paul Constantin, *Dicționar universal al arhitecților*, Editura Științifică și Pedagogică, București, 1986, pag. 314-315

²⁰ Horia Teodoru (1894 – 1976) Studiază la Ecole des Beaux Arts din Paris unde obține diploma de arhitect în 1925. A fost profesor la Institutul de Arte Plastice „Nicolae Grigorescu” între 1931 și 1976. Proiecte de arhitectură: Complexul Fundației Dalles (1932), Proiectul de sistematizare al Pieței I.C. Brătianu (actual Piața Universității) în colaborare cu sculptorul J. Mestrovic (1936), Casa parohială și clopotnița bisericii „Buna Vestire” - Curtea Veche, București (1939), Clopotnița bisericii din satul Căpățâna, jud. Bacău, Proiect de sistematizare a orașului Constanța cu punerea în valoare a monumentelor din vechiul Tomis (1960). Proiecte de restaurare: biserica „Sf. Gheorghe” din Hârlău, mănăstirea Probota, „Turnul aplecat” – Giurgiu, biserica „Aroneanu” – Iași, biserica „Sf. Ioan Gură de Aur” – Suceava, biserica „Buna Vestire” - Curtea Veche, București (1953), curtea Goleștilor, jud. Argeș, Onofrie – Mănăstioara, jud. Suceava, Marina – Câmpulung, jud. Argeș, Mănăstirea Cetățuia, jud. Iași, Învierea – Suceava, Monumentul de la Adamclisi (1957). Lucrări teoretice: numeroase studii publicate în Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice (1938-1939), Tratat de perspectivă (1953). (*Ibidem*, pag. 315)

²¹ George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 157

²² *Le cosi dette Terme di Eliogabal in Via Sacra*, în: „Ephemeris Dacoromana”, no. IV, 1930, pag. 1 - 28

²³ *Sant'Angelo al Monte Reparato in Basilicata. Ibidem*, no. V, 1932 pag. 35 – 36

²⁴ Ștefan Balș (1902-1994) Studiază la Școala Superioară de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1927. Lucrări de restaurare: bisericile „Sf. Elefterie Vechi”, „Crețulescu”, „Radu Vodă”, „Scaune” și Biserica Patriarhiei – toate din București, mănăstirile Snagov, Balamuci, Brebu, Râșca, Hurez, Neamț, Moldovița, bisericile „Sf. Ioan” – Piatra Neamț, Golia – Iași, „Sf. Gheorghe” – Pitești, Bărăția – Câmpulung, bisericile din Brădet și Războieni,

catedrala ortodoxă și catedrala romano-catolică din Alba Iulia, Muzeul de istorie din Alba Iulia, cetățile Călnic și Alba Neamțului, Cula Măldărești. (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 31)

²⁵ *La Villa di Sette Bassi sulla Via Latina*, în: „Ephemeris Dacoromana”, no. VII, 1937, pag. 117 – 188.

²⁶ Nicolae Lupu (1905-...) Studiază la Școala Superioară de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1929. A fost profesor la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” din 1945. Lucrări de arhitectură: Aripa Palatului Regal dinspre biserica Crețulescu. Cercetări: Mormântul lui Virgiliu (1933), Relevu edificiului roman „Cetatea Turnu” (1945), studii și elemente de arhitectură clasică. Proiect de conservare și protecție a ruinelor podului lui Traian, Turnu Severin (1938). (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 203)

²⁷ Ion Mircea Enescu, *Profesorul Arhitect Richard Bordenache 28 aprilie 1905 – 14 aprilie 1982*, în: „Arhitectura”, 5/1983, Anul XXXI, nr. 5 (204 serie nouă), pag. 66 - 68

²⁸ *Santa Trinita di Venosa*, în: „Ephemeris Dacoromana”, no. VII, 1937, pag. 1 - 76.

²⁹ Richard Bordenache (1905 – 1982) Studiază la Școala Superioară de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1929. A fost profesor la Institutul de Arhitectură „Ion Mincu” între 1944-1971. Lucrări de arhitectură: Ansamblul «Industria Optică Română», București (1938-1939, 1941-1942), Laminoarele de la Reșița (1939-1940), Hală de montaje la șantierele navale Galați (1939-1940), Sala „Studio” a teatrului „Lucia Sturdza Bulandra” (1940-1948), șantierul naval Turnu Severin (1941-1942), casa de odihnă Snagov (1950-1951), amenajarea calcanului fostului imobil „Generală” (1950-1951), Institutul de Studii Economice și Politice, Iași

Fig. 12 - Mănăstirea Neamț, sec. XV. Arhitectul Balș a decis ca la restaurarea bisericii lui Ștefan cel Mare să fie eliminate toate elementele de cornișă, schimbarea formei șarpantei bisericii și a șarpantei turnului și revenirea la imaginea de epocă. În incintă s-a decis eliminarea bisericii neoclasece și amenajarea unei capele, în corpul chiliilor, la care fațada a preluat elemente din arhitectura bisericii demolate. (Album Mănăstirea Neamț, cca. 1932).

Fig. 13 - Mănăstirea Neamț, sec. XV. Arhitectul Balș a introdus un portic perimetral în incintă.

Fig. 14 - Fostul sanatoriu a fost reamenajat și extins pentru funcțiunea actuală de hotel. Sanatoriul "Toria", arh. Gr. Ionescu, 1938, Covasna

Fig. 15 - Imobil București, arh. N. Cucu. (Colecția Prof. Sorin Vasilescu)

Fig. 16 - Monumentul Eroilor, Parcul Carol, București

Fig. 17 - Opera Română, București, cca. 1950, arh. Octav Doicescu și Valentin Iorga

din București.

Grigore Ionescu, membru al Școlii Române din 1935; participă, în Italia, la restaurarea bisericilor "Santa Trinita di Delia" și "San Niccolo Reale" din Massara del Vallo³⁰; studiază biserici din Ravenna și din regiunea Puglia având ca temă de cercetare influența arhitecturii locale în sistemul de boltire³¹.

La întoarcerea în țară realizează proiecte de arhitectură în domenii diferite: sănătate și transporturi, dar și relevee la monumente istorice³²; a predat istoria arhitecturii la Institutul de Arhitectură din București și a scris numeroase studii și sinteze de istoria arhitecturii.

Nicolae Cucu, membru al Școlii Române din 1935 până în 1937; scrie un articol despre arhitectura medievală urbană din zona Viterbo³³ și arhitectura religioasă din zonele Calabria³⁴ și Otranto³⁵. La revenirea în țară realizează proiecte de arhitectură, amenajări urbane și de interior³⁶.

(1950-1953), Institutul de Mine, Petroșani (1950-1953), Restaurant școală, București (1953). (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 51)

³⁰ George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 44

³¹ *Le chiese pugliesi a tre cupole*, în: "Ephemeris Dacoromana", no. VI, 1935, pag. 50 - 128

³² Grigore Ionescu (1904 - 1992) Studiază la Academia de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1930. Lucrări de arhitectură: Sanatoriul Toria, jud. Covasna (1935-1938), Sanatoriul Bârnova, jud. Iași (1936-1938), Școala de Infirmitate la Spitalul Militar Central, București (1937-1938), Centrul Sanitar și baia Crucii Roșii, Vaslui (1937), Centrul Sanitar și baia Crucii Roșii, Sighetul Marmăției (1938), Depoul de Tramvaie, București Noi în colaborare (1943), Spitalul de Copii "Emilia Irza", București (1946-1950), Căminul de ucenici ITB, București (1947-1950). Lucrări teoretice: *Istoria arhitecturii românești* (1937), *București ghid istoric și artistic* (1938), *Curtea de Argeș, istoria orașului prin monumentele lui* (1940), *Istoria arhitecturii în România* (1963-1965), *Arhitectura în România* (1944-1969) (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 161)

³³ *La casa medievale nel Viterbese*, în: "Ephemeris Dacoromana", no. VIII, 1938, pag. 1 - 104.

³⁴ *Les eglises a 5 coupoles en Calabre. Ibidem*, no. IV, 1930, pag. 149 - 180

³⁵ *Eglises cruciformes dand l'Italie Meridionale: San Pietro d'Otranto. Ibidem*, no. V, 1932, pag. 22 - 34.

³⁶ Dimitrie Nicolae Cucu (1907-...) Studiază la Academia de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1934. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" între anii 1944 și 1973 predând artă decorativă și

UNA SIGNIFICATIVA INIZIATIVA ITALO-RUMENA

A Bucarest si sono riuniti i membri della Associazione « Unione dell'arte e della storia nazionale » per esaminare la proposta della erezione in Bucarest di una riproduzione della colonna di Traiano, idea sostenuta anche dal Comitato della Dante Alighieri e dalla Associazione romana di storia dell'arte.

E' stata decisa la nomina di un comitato d'azione e l'inizio di una intensa propaganda, da svolgersi parallelamente in Italia ed in Romania, per la effettuazione del progetto, che incontra vivissimo interesse e simpatia.

Fig. 18 - Inițierea proiectului pentru realizarea unei copii a Columnei lui Traian ("Atti della Società Nazionale Dante Alighieri", 1931)

Valentin Iorga, membru al Școlii Române din 1936; realizează, în Italia, releveul bisericii "Santa Maria Dei Genetrix" din San Germano³⁷. La revenirea în țară realizează proiecte de arhitectură pentru pavilioane expoziționale și ansambluri de clădiri³⁸.

Vasile Pertzache, se ocupă de executarea copiilor în ipsos a alto-reliefurilor de la Columna lui Traian³⁹

Emanoil Costescu realizează relevee ale bisericilor din Ravello și Gaeta⁴⁰.

În "Raportul asupra activității Școalei Române din Roma în anul 1925 - 1926", Vasile Pârvan consemna o serie de conferințe pe teme de arhitectură, ținute de personalități italiene, dintre care două ale inginerului

mobilier. Lucrări de arhitectură: decorația interioară și mobilierul la Teatrul de Operă, Ansamblul Monumentului Eroului Necunoscut, Parcul Carol, București, Teatrul Național, București. Lucrări teoretice: Alvar Aalto (1971), Evoluția mobilierului locuinței - (1974) (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 80)

³⁷ George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 44

³⁸ Valentin Iorga (1912-1977) Studiază la Facultatea de Arhitectură din București și obține diploma de arhitect în 1936. A fost profesor la Institutul de Arhitectură "Ion Mincu" din 1945 până în 1977. Lucrări de arhitectură: mai multe centre administrative, școli, băi și imobile locative, pavilioanele României la târgurile internaționale de la Bari, Italia (1937 și 1938), Veneția și Milano (1938 și 1940), Casa Scânteii și Teatrul Muzical (Opera), București. (Paul Constantin, *op. cit.*, pag. 161)

³⁹ George Lăzărescu, *op. cit.*, pag. 44

⁴⁰ *Ibidem*, pag. 44

Giovanonni (membru A.A.C.A.R. și director al școlii de arhitectură din Roma). În introducerea primelor volume, Pârvan menționa următoarele: "i contributi scientifici nella Ephemeris Dacoromana mirano, per quanto è possibile, ad illustrare problemi d'interesse generale scientifico in rapporto alla cerchia delle questioni e dei nuovi metodi di studio in Italia ed in generale in Occidente".⁴¹ Este de observat felul în care se raportează la experiența italiană dar și la cea europeană, dând libertate elevilor școlii să compare metode de studiu diferite, atât teroretice cât și practice.

Izbucnirea celui de al doilea război mondial și dificultățile materiale determină întreruperea ambițiosului program de studii finanțat de România prin care tineri talentați puteau studia în Cetatea Eternă. Însăși școala a încetat să activeze pentru o lungă perioadă, date fiind condițiile politice survenite în perioada postbelică.

Bibliografie

ARTIBANI Mauro – *Giulio Magni 1959 – 1930. Opere e progetti*, Edizioni Kappa, Roma, 1999.

BULEI Ion - *Il Comitato della Societa Dante Alighieri a Bucarest. Alcuni momenti della sua storia*, Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura, no. 5, 2004, pag. 447 - 453.

BULEI Ion – *Vasile Pârvan. Scrisori inedite*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2007.

BURCEA Carmen - *Diplomație culturală. Prezențe românești în Italia interbelică*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.

IONESCU Grigore - *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1982.

LASCU Nicolae – *Giulio Magni – un arhitect italian la Primăria Capitalei*, în: "Anuar al arhivelor Municipiului București", București, 1998, p. 148-153.

LASCU Nicolae – *Giulio Magni e l'ambiente architettonico romeno*, în: "Quasar", no. 23-24, Firenze, 2000, p. 157-175.

MUREȘANU Camil - *Periodici e personalità illustrativi per le relazioni italo-romene nel XIX secolo*, în: "Annuario dell'Istituto Romeno di Cultura", no. 2, 2000, pag. 455 – 462.

OLTEANU Radu - *Bucureștii în date și întâmplări*, Editura Paideia, București, 2002.

PÂRVAN Vasile – *Scrieri alese*, Editura Academiei Române, București, 2006.

VASILESCU Sorin - *Reflexe italiene în arhitectura interbelică din România*, în: "Di nuovo insieme", nr. 11, Serie noua, 2006, p. 18 - 20.

ZBÎRNEA Ileana - *Giulio Magni. I suoi progetti di architettura in Romania*, Annuario anno 3 (2001), Istituto Romeno di Cultura e Ricerca Umanistica, Casa Editrice Enciclopedica, Bucarest, 2001, p. 162 – 204.

ZUB Alexandru – *Pe urmele lui Vasile Pârvan*, Editura Institutului Cultural Român, București, 2005.

⁴¹ [contribuțiile științifice în (revista) Ephemeris Dacoromana urmăresc, pe cât este posibil, să ilustreze probleme științifice de interes general raportat la mănunchiul de întrebări și de noi metode de studiu din Italia și, în general, în Occident] ("Ephemeris Dacoromana", I, 1923, pag. VIII)